

Magdalena Górecka

Wokół pamięci i afektów : III Transdyscyplinarna Szkoła Letnia dla doktorantów

---

Acta Humana nr 4, 205-208

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magdalena Górecka

Wokół pamięci i afektów – III Transdyscyplinarna Szkoła Letnia dla doktorantów

W dniach 2–4 lipca 2013 roku z inicjatywy Konferencji Kierowników Filologicznych Studiów Doktoranckich odbyła się III Transdyscyplinarna Szkoła Letnia. Tym razem doktoranci mieli okazję zdobywać wiedzę w malowniczej scenerii Zespołu Zamkowo-Parkowego w Baranowie Sandomierskim. Dawna siedziba rodu Leszczyńskich na trzy dni zamieniła się w ośrodek naukowy, skupiający młodych adeptów humanistyki z całego kraju oraz ich mentorów – wybitnych profesorów z Polski i z zagranicy. W tym roku trud organizacji przyjęli przedstawiciele uczelni krakowskich – profesor Zofia Budrewicz z Uniwersytetu Pedagogicznego oraz profesor Ryszard Nycz z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W pracach Szkoły mogli wziąć udział najlepsi doktoranci wydelegowani przez kierowników studiów oraz wyłonieni w procesie naboru otwartego na podstawie zaproponowanych referatów. Celem wakacyjnych warsztatów była integracja środowiska naukowego, konfrontacja wiedzy, umiejętności i zainteresowań osób z różnych ośrodków i różnych specjalności, a także umożliwienie młodym humanistom kontaktu z nietuzinkowymi postaciami współczesnego świata nauki. Motyw przewodni tegorocznych zajęć oraz paneli doktoranckich stanowiły „Pamięć i afekty”.

Pierwszego dnia wykład inauguracyjny wygłosiła Marci Shore, profesor historii Uniwersytetu Yale, specjalizująca się w dziejach Europy Środkowo-Wschodniej, autorka książek *Kawior i popiół. Historia pokolenia oczarowanych i rozczarowanych marksizmem*, *Smak popiołów* oraz *Nowoczesność jako źródło cierpienia*. Prelekcja zatytułowana *The Afterlife of Totalitarianism – or, the ‘Uses and Disadvantages of History for Life’* dotyczyła „drugiego życia” doświadczenia totalitaryzmu we współczesnej pamięci zbiorowej. Profesor Shore zaskoczyła słuchaczy nie tylko znakomitą znajomością polskich realiów, ale także opanowaniem polskiego języka, którym posługiwała się w wielu późniejszych dyskusjach.

Wykład otwierający drugi dzień zajęć wygłosił profesor Robert Traba, dyrektor Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie, profesor

Instytutu Studiów Politycznych PAN w Warszawie oraz Freie Universität w Berlinie, kierownik projektu *Polsko-niemieckie miejsca pamięci/Deutsch-Polonische Erinnerungsorte*. W wystąpieniu pod tytułem *Emocje jako regulator zbiorowego zapominania i pamiętania. Kilka przedmiotów historii kulturowej* zaprezentował różne historyczne przykłady wypierania niewygodnych lub traumatycznych wspomnień, kształtowania się mitów pamięci zbiorowej oraz budowania tożsamości poprzez pamięć, zwracając uwagę na niezbywalny, emocjonalny aspekt mechanizmów pamięci.

Trzeci dzień Szkoły Letniej zainaugurował wykład zatytułowany *Miłość i strach. Afektywne doświadczenia etyczno-polityczne pamięci Shoah*, który wygłosiła profesor Dorota Głowacka z Uniwersytetu King's College w Halifax, autorka publikacji dotyczących problematyki Zagłady, m.in. *Disappearing Traces: Holocaust Testimonials, Ethics and Aesthetics*. Każdemu z wykładów towarzyszyły długie i żarliwe dyskusje.

Codziennie w godzinach przedpołudniowych odbywały się seminaria mistrzowskie prowadzone przez profesor Ewę Domańską (UAM/Stanford University), profesor Agatę Bielik-Robson (PAN/Nottingham University) oraz profesora Michała Pawła Markowskiego (University of Illinois, Chicago/UJ). Seminarium profesor Domańskiej (autorki książek: *Mikrohistorie. Spotkania w międzyświatach, Historie niekonwencjonalne, Historia egzystencjalna. Krytyczne studium narratywizmu i humanistyki zaangażowanej*) dotyczyło przewartościowań we współczesnych studiach nad pamięcią (*Memory studies po memory boom*). Badaczka zwróciła uwagę na wyczerpanie się dotychczasowego paradygmatu *memory studies*, nacechowanego kulturalizmem oraz traumacentryzmem. Kierując swoje zainteresowania ku posthumanistyce, Domańska przekonywała słuchaczy, iż studia nad pamięcią powinny wykorzystywać zdobycze nauk przyrodniczych (neurologii, biologii, biochemii itd.). Z kolei wobec współczesnej humanistyki zdominowanej przez politykę strachu (trauma, katastrofa, nekropolityka, melancholia), historyczka zaproponowała nowy, przyszłościowy projekt humanistyki afirmatywnej, opartej na witalizacji, dążącej do przekroczenia negatywności i do pozytywnego wzmocnienia podmiotu i wspólnoty. Podczas seminarium padały głosy i pytania doktorantów zajmujących się podobnymi zagadnieniami. Wiedza pani profesor na temat najnowszych trendów w humanistyce i zachodnich nowinek wydawniczych wywarła ogromne wrażenie na uczestnikach seminarium, a dyskusje trwały jeszcze długo po zakończeniu zajęć.

Profesor Agata Bielik-Robson (znana z publikacji takich, jak m.in. „*Na pustyni*” – *krypto teologie późnej nowoczesności, czy The Saving Lie: Harold Bloom and Deconstruction*) oparła swoje seminarium na problematyce filozofii ludzkiej skończoności, przekonując, że skończoność i afekty są wpisane w ludzką koncepcję podmiotu. Najsłynniejszej, Heideggerowskiej tanatycznej koncepcji skończoności,

w którą wpisana jest samotność, filozofka przeciwstawiła alternatywę w postaci natalistycznej koncepcji Hanny Arendt, wedle której to miłość jest podstawowym afektem ludzkiej skończoności. Podczas zajęć zatytułowanych „Miłość mocna jak śmierć. Alternatywne filozofie ludzkiej skończoności” zwróciła uwagę na hebrajskie inspiracje filozofii Arendt, ukazując diametralną różnicę między teologią hebrajską, w której życie jest skończone, a teologią chrześcijańską, która wyjęła żądło śmierci z ludzkiej egzystencji.

Wokół emocji w literaturze zorganizowana była tematyka zajęć profesora Michała Pawła Markowskiego (znanego m.in. z publikacji *Pragnienie obecności. Filozofie reprezentacji od Platona do Kartezjusza, Polska literatura nowoczesna. Leśmian, Schulz, Witkacy, czy ostatnio Powszechna rozwiązłość. Schulz, egzystencja, literatura*). Profesor przeprowadził słuchaczy poprzez kolejne historyczne estetyki, ukazując zmiany w podejściu do emocji. Łączył przy tym zagadnienia literackie z najnowszymi teoriami afektów i *neuroscience*. Seminarium prowadzone było w sposób niezwykle żywo i zachęcający doktorantów do dyskusji.

W godzinach popołudniowych odbywały się warsztaty prowadzone przez doktor Romę Sendykę (UJ), doktor Luizę Nader (UW) oraz profesora Pawła Próchniaka (UP/KUL). Roma Sendyka (badaczka teorii literatury i kultury, autorka publikacji *Nowoczesny esej*) przeprowadziła z doktorantami próbę afektywnej analizy „nie-miejsc pamięci” (*les non-lieux de la memoire*), a więc nieoznaczonych i nieupamiętnionych przestrzeni zagłady. Warsztaty oparte były na pracy z tekstem oraz na prezentacjach audiowizualnych. Z kolei zajęcia doktor Luizy Nader (historyka sztuki, autorki pracy *Konceptualizm z PRL*) opierały się na interpretacji dzieła Władysława Strzemińskiego – cyklu kolaży *Moim przyjaciółom Żydom*. Uczestnicy warsztatów usiłowali zrekonstruować perspektywę artysty w paradygmacie „pamiętania afektywnego”. Oczekiwania literaturoznawców zaspokoił wreszcie profesor Próchniak (autor studiów literackich *Pęknięty płomień. O pisarstwie Tadeusza Micińskiego, Modernizm: ciemny nurt, czy Wiersze na wietrze*), proponując na swoich zajęciach pracę z tekstem poetyckim. Wspólnie z doktorantami dokonał analizy wiersza Stanisława Balińskiego *De passage à Paris* w optyce teorii afektów i badań nad pamięcią.

Każdy dzień zajęć zamykały wieczorne panele doktoranckie. Wystąpienia doktorantów skupione były wokół problematyki afektów i zmysłów w odniesieniu do pamięci, miejsc/krajobrazów afektywnych i miejsc pamięci oraz afektów w literaturze, sztuce i kulturze. Panelom zawsze towarzyszyła żywa i długa dyskusja. Doktoranci musieli stawić czoła surowym, wnikliwym ocenom i uwagom grona profesorskiego, a także udzielić wyczerpujących odpowiedzi na pytania zadawane przez kolegów i koleżanki. Jednocześnie prelegenci otrzymywali wiele cennych sugestii, które zapewne wykorzystają w swojej dalszej pracy badawczej.

Ostatniego dnia miało również miejsce spotkanie z redaktorami serii „Nowa Humanistyka” i autorami monografii (Ryszardem Nyczem, Katarzyną Bojarską

oraz Pawłem Mościckim) oraz prezentacja pierwszych tomów serii. Uwieńczeniem wieczoru było wspólne ognisko pożegnalne.

III Transdyscyplinarna Szkoła Letnia była niewątpliwie wydarzeniem inspirującym i angażującym poznawczo. Doktoranci mieli okazję poznać osobiście wielu wspaniałych naukowców oraz wymienić doświadczenia z kolegami i koleżankami z innych ośrodków. Nie bez znaczenia okazała się tegoroczna lokalizacja szkoły – zakwaterowanie na terenie Zespołu Zamkowo-Parkowego oraz zajęcia odbywające się w salach Zamku (Sala Bankietowa, Salon Zielony, Salon Muzyczny) sprzyjały aktywności intelektualnej i integracji młodych badaczy, tworząc znakomitą atmosferę.